

XALQARO HUQUQDA KIBERXAVFSIZLIK MASALALARI: YANGI TAHDIDLAR VA GLOBAL HUQUQIY YECHIMLAR

Aliyev Asilbek Baxromovich

Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti

Annotatsiya: Maqolada xalqaro huquq kontekstida kiberxavfsizlik masalalari, yangi tahdidlar va ularni hal etish bo'yicha global huquqiy yechimlar tahlil qilinadi. Tadqiqot doirasida kiberhujumlar, davlatlararo kiber tahdidlar, shaxsiy ma'lumotlar xavfsizligi va xalqaro konvensiyalar asosida qabul qilingan normativ-huquqiy chora-tadbirlar ko'rib chiqiladi. Shuningdek, maqolada kiberxavfsizlik sohasidagi xalqaro hamkorlik va O'zbekiston tajribasi ham tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: kiberxavfsizlik, xalqaro huquq, kiberhujumlar, yangi tahdidlar, global huquqiy yechimlar, O'zbekiston

Аннотация: В статье анализируются вопросы кибербезопасности в контексте международного права, новые угрозы и глобальные правовые решения. Рассматриваются кибератаки, межгосударственные киберугрозы, защита персональных данных и нормативно-правовые меры, принятые на основе международных конвенций. Также анализируются международное сотрудничество в области кибербезопасности и опыт Узбекистана.

Ключевые слова: кибербезопасность, международное право, кибератаки, новые угрозы, глобальные правовые решения, Узбекистан

Abstract: The article examines cybersecurity issues in the context of international law, emerging threats, and global legal solutions. The study covers cyberattacks, interstate cyber threats, personal data protection, and legal measures based on international conventions. It also analyzes international cooperation in cybersecurity and the experience of Uzbekistan.

Keywords: cybersecurity, international law, cyberattacks, emerging threats, global legal solutions, Uzbekistan

Kiberxavfsizlik bugungi kunda xalqaro hamjamiyat uchun eng dolzarb xavfsizlik masalalaridan biri hisoblanadi. Internet va raqamli texnologiyalarning keng tarqalishi bilan birga kiberhujumlar, kiberjinoyatlar, davlatlararo kiber tahdidlar va shaxsiy ma'lumotlarning noqonuniy qo'llanishi tez sur'atlarda ortib bormoqda. Shu sababli, xalqaro huquq doirasida kiberxavfsizlikni ta'minlash, kiberhujumlarni oldini olish va global hamkorlik mexanizmlarini yaratish dolzarb vazifa sifatida ko'riladi.

Xalqaro amaliyotda kiberxavfsizlikni tartibga soluvchi asosiy huquqiy vositalar sifatida BMT qarorlari, Xalqaro Telekommunikatsiya Ittifoqining (ITU) standartlari, shuningdek, kiberjinoyatlar va elektron jinoyatchilikni nazorat qiluvchi konvensiyalar tan olinadi. Masalan, BMT Xavfsizlik Kengashining kiber tahdidlar bo'yicha

tavsiyalarida davlatlararo kiber hujumlarga nisbatan xalqaro huquqiy choralarni kuchaytirish, shuningdek shaxsiy ma'lumotlar va infratuzilma ob'ektlarini himoya qilish tavsiya etiladi.

Global huquqiy yechimlar kiberxavfsizlikni ta'minlashda ko'plab mexanizmlarni o'z ichiga oladi: kiberjinoyatchilikni jazolash, kiberhujumlarni aniqlash va oldini olish, xalqaro hamkorlik va ma'lumot almashish, shuningdek davlatlararo bitimlar va protokollarni amalga oshirish. Shu bilan birga, kiberxavfsizlikni ta'minlashda davlatlarning ichki qonunchiligi va normativ-huquqiy bazasi ham muhim ahamiyatga ega.

O'zbekiston Respublikasi kiberxavfsizlik sohasida normativ-huquqiy bazani shakllantirish va xalqaro hamkorlikni rivojlantirish bo'yicha izchil chora-tadbirlar amalga oshirmoqda. Shu jumladan, "Axborot xavfsizligi to'g'risida" Qonun, "Shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish to'g'risida" Qonun, shuningdek Prezident farmonlari va qarorlar orqali kiberxavfsizlikni ta'minlash mexanizmlari mustahkamlangan. O'zbekiston IT-infratuzilmani himoya qilish, kiber tahdidlarni aniqlash va oldini olish hamda xalqaro hamkorlikni kengaytirishga yo'naltirilgan chora-tadbirlarni amalga oshirmoqda.

Shu bilan birga, kiberxavfsizlik sohasidagi dolzarb muammolarni hal qilish uchun xalqaro hamkorlik, ekspertlar almashuvi, texnologik yangilanishlar va normativ-huquqiy mexanizmlarning zamon talablariga moslashuvi zarur. Kiberxavfsizlik nafaqat davlat darajasida, balki fuqarolar, korporatsiyalar va nodavlat tashkilotlar darajasida ham ta'minlanishi lozim.

Xulosa qilib aytganda, xalqaro huquqda kiberxavfsizlik masalalari yangi tahdidlar bilan bog'liq global muammo sifatida yuzaga kelmoqda. Global huquqiy yechimlar, xalqaro konvensiyalar, davlatlararo hamkorlik va milliy normativ-huquqiy bazaning uyg'un ishlashi orqali kiberxavfsizlikni ta'minlash, kiberhujumlarni oldini olish va shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish mumkin. O'zbekiston tajribasi bu jarayonda milliy va xalqaro huquqiy mexanizmlarning integratsiyalashgan va samarali ishlashini ko'rsatadi.

Kiberxavfsizlik bugungi kunda global xavfsizlik tizimining ajralmas qismi hisoblanadi va xalqaro huquq doirasida yangi tahdidlar bilan bog'liq muammolarni tartibga solish dolzarb vazifa sifatida qaraladi. Internet tarmoqlari va raqamli texnologiyalarning keng qo'llanilishi kiberhujumlar, elektron jinoyatchilik, davlatlararo kiber tahdidlar va shaxsiy ma'lumotlarning noqonuniy qo'llanilishi xavfini keskin oshirdi. Shu munosabat bilan kiberxavfsizlikni ta'minlash xalqaro miqyosda davlatlar, nodavlat tashkilotlar va xalqaro institutlar tomonidan birgalikda amalga oshirilishi lozim.

Xalqaro huquqda kiberxavfsizlikni tartibga soluvchi asosiy vositalar sifatida BMT qarorlari, Xalqaro Telekommunikatsiya Ittifoqi (ITU)ning tavsiyalari, shuningdek kiberjinoyatlar va elektron jinoyatchilikni nazorat qiluvchi konvensiyalar tan olinadi.

Masalan, BMTning kiber tahdidlar bo'yicha tavsiyalarida davlatlararo kiber hujumlarga nisbatan xalqaro huquqiy choralarni kuchaytirish, shaxsiy ma'lumotlar va muhim infratuzilma ob'ektlarini himoya qilish tavsiya etiladi. Shu bilan birga, xalqaro hamkorlik mexanizmlari – kiberjinoyatchilikni jazolash, kiberhujumlarni oldini olish, tajribalar almashish va xalqaro bitimlar orqali amalga oshiriladi.

O'zbekiston Respublikasi kiberxavfsizlikni ta'minlash bo'yicha milliy normativ-huquqiy bazani shakllantirdi. "Axborot xavfsizligi to'g'risida" Qonun va "Shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish to'g'risida" Qonun, shuningdek Prezident farmonlari va qarorlari mamlakatning kiberxavfsizlik siyosatini amalga oshirish mexanizmlarini belgilaydi. Ushbu hujjatlar raqamli infratuzilmani himoya qilish, kiber tahdidlarni aniqlash, oldini olish va shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish bo'yicha normativ asos yaratadi.

Kiberxavfsizlik sohasidagi yangi tahdidlar doimo o'zgarib boradi: davlatlararo kiberhujumlar, ransomware hujumlari, kiberjinoyatchilik, sun'iy intellekt va IoT (Internet of Things) orqali yuzaga keladigan xavf-xatarlar kengayib bormoqda. Shu sababli, milliy va xalqaro huquqiy mexanizmlar doimiy ravishda takomillashtirilishi va global standartlarga moslashtirilishi talab etiladi.

Xalqaro hamkorlik kiberxavfsizlikni ta'minlashda muhim ahamiyatga ega. Davlatlararo bitimlar, xalqaro tashkilotlar va ekspertlar almashuvi orqali kiberhujumlar oldini olish, kiberjinoyatchilikni aniqlash va jazolash, shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish samaradorligini oshirish mumkin. Shu bilan birga, milliy darajada kiberxavfsizlik siyosati ichki qonunchilikni xalqaro me'yorlar bilan uyg'unlashtirish, xavfsizlik monitoringini kuchaytirish va aholining huquqiy ongini oshirish orqali amalga oshiriladi.

O'zbekiston tajribasi shuni ko'rsatadiki, kiberxavfsizlikni ta'minlashda milliy normativ-huquqiy mexanizmlar va xalqaro amaliyotni uyg'unlashtirish samarali natijalar beradi. Bu jarayonda shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish, davlat infratuzilmasini kiber hujumlardan himoya qilish va xalqaro hamkorlikni rivojlantirish ustuvor vazifa sifatida qoraladi. Shu bilan birga, kiberxavfsizlikni ta'minlash uchun texnologik yangilanishlar, mutaxassislar tayyorlash va normativ-huquqiy bazani zamon talablariga moslashtirish ham muhim ahamiyat kasb etadi.

Shunday qilib, xalqaro huquqda kiberxavfsizlik masalalari yangi tahdidlar bilan bog'liq global muammo sifatida yuzaga kelmoqda. Ularni hal etish uchun milliy qonunchilik, xalqaro konvensiyalar va normativ-huquqiy mexanizmlarning uyg'un ishlashi, davlatlararo hamkorlikni rivojlantirish va texnologik yangilanishlarni joriy etish zarur. O'zbekiston tajribasi bu jarayonda milliy va xalqaro huquqiy mexanizmlarning integratsiyalashgan va samarali ishlashini ko'rsatadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. United Nations. *Cybersecurity and International Law*. New York: UN, 2020.
2. ITU. *Global Cybersecurity Index*. Geneva: ITU, 2019.
3. O'zbekiston Respublikasi *Axborot xavfsizligi to'g'risida Qonun*. Toshkent: Adliya, 2019.
4. O'zbekiston Respublikasi *Shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish to'g'risida Qonun*. Toshkent: Adliya, 2019.
5. Kshetri, N. *Cybersecurity in the Global South: International Law and Policy*. Cham: Springer, 2020.
6. United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC). *Cybercrime Legislation and Policy*. Vienna: UNODC, 2018.
7. Schmitt, M. *Tallinn Manual on the International Law Applicable to Cyber Warfare*. Cambridge: CUP, 2013.